

Datum 2024-07-04

PM

Dataskyddsrättslig delbedömning kring rättslig grund mm. av införandet av AI-Klang i Helsingborg stad

PM

Dataskyddsrättslig delbedömning kring rättslig grund mm. av införandet av AI-Klang i Helsingborg stad

2024-07-04

Datum	Version	Beskrivning	Ändrat av
2024-07-04	1.0	PM	Katarina Hillertz

Innehållsförteckning

Sammantagen bedömning	3
Behandlingen.....	3
Avgränsningar.....	4
Allmänna handlingar?.....	4
Filmer	5
Ljudinspelningar	5
GDPR/dataskyddsförordningen	6
Några utvalda allmänna principer	6
Rättslig grund	9
Kort om SoLPuL och SoLPuLF och dokumentationsskyldighet	12
SoLPuL och SolPuf	12
Dokumentationsskyldighet	13

Sammantagen bedömning

Vid användande av Klang-AI spelas samtal mellan anställd och klient in och transkriberas. Transkriberingen sammanfattas sedan av Klang AI. Sammanfattningen utgör grund till den dokumentation i form av anteckningar i ärenden och utredningar, som myndigheten är skyldig att upprätta. Inspelningen och transkriberingen bedöms utgöra minnesanteckningar och utkast, och inte upprättade allmänna handlingar. Det är först när handläggaren färdigställt sammanfattningen och upprättat en tjänsteanteckning, alternativt tagit in det i beslutet som handlingen anses upprättad och därvid får karaktären av allmän handling.

Den insamling av information som sker vid inspelningen och vidarebehandling genom transkriberingen bedöms inte strida mot principerna om lagringsminimering och uppgiftsminimering så länge underlaget raderas varje fredag (för material som är äldre än 48 timmar).

Den rättsliga grunden följer av samma rättsliga grund som gäller för den process/det ändamål där Klang AI avses att nyttjas. Om ändamålet är att utreda och bedöma rätten till ekonomiskt bistånd är den rättsliga grunden myndighetsutövning för den behandling av uppgifter som måste ske för ett korrekt beslutsunderlag.

Behandlingen ska vidare vara *nödvändig* för den rättsliga grunden, exempelvis nödvändig som ett led i myndighetsutövningen. I bedömningen av vad som är nödvändigt kan även effektivitetsvinster godtas. I bedömningen ingår också att säkerställa att syftet inte rimligen kan uppnås på ett lika effektivt sätt genom andra medel som är mindre ingripande i de registrerades grundläggande fri- och rättigheter. Härvid bör inte enbart själva inspelningen i sig beaktas utan också de tillkommande risker för exempelvis konfidentialitetsbrott som en inspelning och transkribering medför. Underlaget innehåller i dagsläget inte någon närmare utredning kring vilka eventuella brister i rättssäkerhet som användningen av Klang AI avser att avhjälpa eller vilka vinster i rättssäkerhet och effektivitet som behandlingen förväntas medföra. Med hänsyn till känslighetsgraden hos de personuppgifter som ska behandlas samt de utsatta kategorierna av registrerade uppmanas personuppgiftsansvarig att noga motivera nödvändigheten utifrån såväl avhjälpande av brister, vinster i handläggningen samt varför samma ändamål, exempelvis handläggning av ekonomiskt bistånd, inte kan uppnås på ett mindre ingripande vis.

Behandlingen

Vid användande av Klang-AI spelas samtal mellan anställd och klient in, transkriberas och sammanfattas av tjänsten i ett utkast till tjänsteanteckning. Anteckningen granskas av handläggaren och justeras i de delar som bedöms nödvändigt innan den upprättas och läggs till dokumentationen i ärendet. Genom användningen av Klang AI sparas genom inspelning och transkribering sannolikt mer information ("överskottsinformation") än vid traditionella samtal mellan handläggare och klient eftersom handläggaren annars antecknar manuellt. Underlaget

kommer i hög utsträckning att behandla sekretessbelagda uppgifter, känsliga uppgifter¹ och integritetskänsliga uppgifter².

AI-Klang avses att användas inom Socialförvaltningens (SOF) och Arbetsmarknadens (AMF) verksamhet. För att applicera den dataskyddsrättsliga lagstiftningen krävs dock att behandlingen bedöms utifrån den process där behandlingen kommer ske. I ett pedagogiskt syfte kommer denna utredning utgå ifrån och exemplifiera hur det kan se ut vid behandling för att bedöma rätten till ekonomiskt bistånd. Personuppgiftsansvarig behöver emellertid bedöma användningen av tjänsten i förhållande till de processer/ändamål som finns i förvaltningarna var för sig.

Avgränsningar

Utredningen utgår ifrån den information som Helsingborgs stads socialförvaltning har lämnat angående införandet av Klang AI.

Vid behandlingen kommer personuppgifter behandlas för såväl klient som anställd. Denna utredning avser förhållandet till klienten och tar alltså inte upp aspekter kring den personuppgiftsbehandling som sker i förhållande till den anställda. Helt kort kan dock nämnas att frågor som är relevanta att utreda gällande behandlingen av den anställdes personuppgifter är bl.a. grundläggande principen om korrekthet (rättvishet och proportionalitet), rättslig grund och nödvändighetsrekvisitet. Risker för ändamålsförskjutning bör också beaktas. Det finns en potentiell risk att arbetsgivaren lockas att använda inspelat material eller transkriberingar för att exempelvis utvärdera medarbetare. Sådana ändamål måste naturligtvis utredas och bedömas särskilt. Det uppmanas också till kontakt med fackliga organisationer för deras synpunkter.

Allmänna handlingar?

Skyldigheter kring att lämna ut handlingar och information samt skyldighet att lagra och bevara information påverkas av bedömningen om inspelning, transkribering och sammanfattning som AI gör är att betrakta som allmänna handlingar. Det föreligger också en skyldighet att avgränsa informationsinhämtningen i ärenden till enbart det som behövs för handläggning och beslut.

Reglerna om allmänna handlingar finns i 2 kap. tryckfrihetsförordningen (TF). Handlingar som är upprättade är allmänna handlingar enligt 2 kap. 10 § TF med undantag för minnesanteckningar, utkast och koncept i 2 kap. 12 § TF. Förhållandet mellan bestämmelserna är inte helt klarlagt. En "minnesanteckning" i TF:s bemärkelse är en promemoria eller annan uppteckning eller upptagning som har kommit till endast för att underlätta ett ärendes föredragning eller beredning, det är alltså inte fråga om det som brukar kallas tjänsteanteckning hos en myndighet.

¹ Känsliga uppgifter regleras i artikel 9 i dataskyddsförordningen. Det som avses är uppgifter som avslöjar ras eller etniskt ursprung, politiska åsikter, religiös eller filosofisk övertygelse, medlemskap i fackförening, genetiska uppgifter, biometrisk uppgifter, uppgifter om hälsa, uppgift om sexualliv eller sexuell läggning.

² Integritetskänsliga uppgifter är personuppgifter som inte omfattas av bestämmelsen i artikel 9 men som ändå är integritetskänsliga, t.ex. uppgifter om social situation och värderande uppgifter.

En minnesanteckning är inte en allmän handling så länge den inte har expedierats eller arkiverats. Ett utkast eller en koncepthandling är mellanprodukter och behöver inte ha ärendeanknäpning. Utkast och koncepthandlingar blir inte heller allmänna handlingar under förutsättning att de inte expedierats eller arkiverats.³

Filmer

JO har bedömt att filmer som spelats in vid ett sammanträde med ett kommunalt utskott respektive av socialnämnden inom ramen för en beviljad insats blev allmänna handlingar när filmerna var färdigställda.⁴ I ett annat beslut har JO bedömt att filmer som spelas in inom ramen för förskoleverksamhet ofta anses upprättade redan i samband med inspelningen.⁵

Ljudinspelningar

Det finns ett antal rättsfall som rör ljudupptagningar av förhör eller samtal och frågan om dessa är att anse som antingen minnesanteckningar enligt 2 kap. 12 § första stycket TF eller koncepthandlingar enligt 2 kap. 12 § andra stycket TF.

I två fall i Kammarrätten i Stockholm⁶ har domstolen bedömt att ljudinspelningar varit minnesanteckningar enligt 2 kap. 12 § TF. I målen har det gällt ljudinspelningar av förhör under förundersökning. Upptagningarna hade skrivits ut och tagits in i förundersökningsprotokollet som lämnats in till tingsrätten. Ljudinspelningarna hade inte lämnats in. I ett av målen redogjorde Kammarrätten för två beslut från JO⁷ där det konstaterades att information om tonfall och röstläge som inte kan återges i skrift normalt inte kan anses vara av sådan betydelse för utredningen att upptagningarna på grund av det skulle framstå som självständig. JO sa sig därför i princip vara av den uppfattningen att ljudinspelningarna hade karaktär av minnes- eller konceptanteckningar. Den ytterligare information som finns på en ljudupptagning kan dock i vissa fall vara av den arten att den får anses tillföra utredningen sakuppgift. Då ska ljudinspelningarna arkiveras enligt vad som i allmänhet gäller för utredningsmaterial. I båda fallen bedömde Kammarrätten att inspelningarna inte tillförde ärendet sakuppgifter utöver de som framgick av utskrifterna. Därför ansågs banden vara minnesanteckningar enligt 2 kap. 12 § TF.

Ovanstående har problematiserats i förhållande till att socialtjänsten spelar in samtal med barn och gör ordagranna transkriptioner av materialet inom ramen för vårdnads- boende- och umgängesutredningar. En sammanfattning av detta material förs in i utredningen. I den mån tjänstepersonen anser att uppgifter är relevanta för bedömningen tillförs dessa sakuppgifter utredningen i form av sammanfattningen. I det ögonblicket blir transkriptionen ett hjälpmedel i

³ Se Glotz, Tryckfrihetsförordningen (16 april 2019, JPIInfonet) kommentaren till 2 kap. 12 §.

⁴ Se JO 2007/08 s. 561 och JO 2016/17 s. 340.

⁵ Se JO 2017/18 s. 193.

⁶ Se Kammarrätten i Stockholm mål nr 239-04 och 1516-12.

⁷ Se JO 1996/1997 s. 75 och JO 1988/89 s. 95.

ärendets beredning eller en osjälvständig handling i form av ett utkast till en slutlig handling. Skillnaden mellan 2 kap. 12 § första och andra stycket förefaller i domstols- och JO-praxis inte alltid knivskarpt urbenad. Slutprodukten skapas genom att tjänstepersonen sammanfattar de uppgifter som är relevanta för bedömningen i ärendet och för dessa sakuppgifter till utredningen i form av sammanfattningen. Problemet är att myndigheten råder över råmaterialet och sållningen bland uppgifter som anses relevanta för utredningen. Detta förutsätter att en "god tjänsteperson" är i verket. Det är inte förbjudet för myndigheten att göra sig av med råmaterialet (minnesanteckningar och utkast) innan ärendet har slutbehandlats, vilket försvårar kontrollen av tjänstepersonen. I ovanstående rättsfall hade kammarrätterna möjlighet att kontrollera materialet. Om inga handlingar hade funnits kvar så hade enskildas rättssäkerhet varit i riskzonen, just med hänsyn till sållningen bland uppgifter (detta är särskilt viktigt vad gäller uppgifter som lämnas av barn, som inte själva kan invända mot missuppfattningar).⁸

Ovanstående skiljer inte sig emellertid inte nämnvärt från situationen då den anställda för traditionella anteckningar. Den registrerades möjlighet att lämna synpunkter på innehållet försämras inte av att materialet raderas, jämfört med om inspelning och transkribering inte hade skett. Möjligheten att vid behov komplettera tjänsteanteckning och beslutsunderlag utifrån klientens synpunkter förändras inte av den föreslagna hanteringen varför rättssäkerheten i denna del inte nämnvärt bör försämrats jämfört med situationen att handläggaren för traditionella anteckningar.

Bedömningen är att det inte strider mot skyldigheten att vid dokumentation avgränsa information i ärenden att genomföra inspelningen och transkriberingen. Materialet bedöms utgöra minnesanteckningar och utkast, och inte upprättade allmänna handlingar. Bedömningen är också att det inte strider mot dataskyddsförordningens principer om uppgiftsminimering att genomföra de tilltänkta behandlingsåtgärderna med Klang AI under förutsättning att underlaget i enlighet med principerna om uppgiftsminimering och lagringsminimering⁹ (inspelning och transkribering) tas bort så fort som möjligt då handläggaren fått till sig den information som ska läggas användas i dokumentationen av ärendet.

GDPR/dataskyddsförordningen

För att behandlingen ska vara tillåten krävs att de allmänna principerna i artikel 5 är uppfyllda och att det finns rättslig grund enligt artikel 6.

Några utvalda allmänna principer

Principen om korrekthet

Personuppgifter ska behandlas på ett "korrekt" sätt.¹⁰ Det svenska uttrycket korrekt motsvaras i

⁸ Se Glotz, Tryckfrihetsförordningen (16 april 2019, JPIfonet) kommentaren till 2 kap. 12 §.

⁹ Se nedan om de grundläggande principerna.

¹⁰ Se artikel 5.1 a i dataskyddsförordningen.

den engelska versionen av begreppet "fair". I skäl 39 talas det om att behandlingen måste vara "rättvis". Att säkerställa en korrekt behandling av personuppgifter kräver att personuppgiftsansvarig beaktar alla omständigheter kring behandlingen och är transparent med att tillhandahålla information och mekanismer som ger den registrerade möjlighet att fatta informerade beslut och utöva sina rättigheter.¹¹ I det enskilda fallet skulle det kunna vara oförenligt med principen om behandlingen är oskälig i förhållande till den registrerade.¹² Integritetsskyddsmyndigheten har uttalat följande:

Principen om korrekthet innebär att behandlingen av personuppgifter ska vara rättvis, skälig och rimlig i förhållande till den registrerade. Den ska också stå i rimlig proportion till nyttan som den innebär och inte strida mot de registrerades rimliga förväntningar. Behandlingen ska vara förståelig och begriplig för de registrerade och inte ske på dolda eller manipulerande sätt.¹³

Integritetsskyddsmyndigheten har ansett att kamerabevakning i realtid av en boende i sovrummet på ett LSS-boende för den boendes säkerhet varit oproportionerlig i förhållande till ändamålet med behandlingen av personuppgifter och därmed inte levt upp till kraven på korrekthet.¹⁴ Integritetsskyddsmyndigheten har vidare ansett att kamerabevakning av brandmän när de utan avskärmning vid larm byter om till utryckningskläder (larmställ) har stått i strid med principen om korrekthet.¹⁵

Principen om ändamålsbegränsning

Insamlingen av personuppgifter ska ske för särskilda, uttryckligt angivna och berättigade ändamål.¹⁶ Det är den personuppgiftsansvariga (SOF respektive AMF) som bestämmer för vilka ändamål uppgifterna ska behandlas.

Ändamålet har betydelse för hur s.k. överskottsinformation (dvs. uppgifter som inte är adekvata och relevanta för de bestämda ändamålen enligt principen om uppgiftsminimering) ska hanteras. Om inte ändamålet har en viss grad av precision, går det knappast att bedöma om personuppgifterna är adekvata och relevanta eller om för många personuppgifter behandlas. En personuppgift lär vara nödvändig för ett visst ändamål, om ändamålet inte kan realiseras om inte personuppgiften får användas. Det krävs att de behandlade personuppgifterna är relevanta och

¹¹ Se Filippidis i den av IAPP publicerade European data protection Law and Practice 2nd edition s. 106

¹² Se Öman, Dataskyddsförordningen (1 juli 2023, Juno) kommentaren till artikel 5.1 a i dataskyddsförordningen.

¹³ Se Integritetsskyddsmyndighetens Vägledning till politiska aktörer om dataskyddsreglerna i samband med valkampanjer, 2022, s. 9.

¹⁴ Datainspektionens (numera Integritetsskyddsmyndigheten) beslut 2020-11-24, dnr DI-2019-7782.

¹⁵ Integritetsskyddsmyndighetens beslut 2021-06-09, dnr DI-2018-22697.

¹⁶ Se artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen.

inte överflödiga i förhållande till ändamålen för behandlingen av personuppgifter.

Ändamålsbestämningen avgör alltså vilka personuppgifter som får behandlas.¹⁷

Inom ramen för detta PM har ett urval av ändamålet gjorts för att konkretisera bedömningar och slutsatser. I fortsättningen utgår PM:et ifrån ändamålet att utreda och bedöma rätten till ekonomiskt bistånd.

Principen om uppgiftsminimering

De behandlade uppgifterna ska vara adekvata och relevanta i förhållande till ändamålen för behandlingen.¹⁸ Det innebär att ovidkommande personuppgifter inte får behandlas. De behandlade personuppgifterna får inte heller vara för omfattande i förhållande till ändamålen för behandlingen. Det är alltså inte tillåtet att behandla fler personuppgifter än som är nödvändigt för att kunna uppfylla ändamålen för behandlingen.¹⁹

I skäl 39 till dataskyddsförordningen klargörs det att personuppgifterna bör vara adekvata, relevanta och begränsade till vad som är nödvändigt för de ändamål som de behandlas för samt att personuppgifter endast bör behandlas om syftet med behandlingen inte rimligen kan uppnås genom andra medel.

Vid användande av AI för inspelning och transkribering av möten mellan handläggare och klient kommer mötet att omfatta sådan information som möten av den typen traditionellt omfattar. Syftet med mötena är som tidigare att diskutera för utredningen relevanta frågor. Informationen som avhandlas i mötet kommer inte förändras genom implementeringen av Klang AI. Förfarandet vid användningen av Klang AI att i ett första skede samla in information och i ett andra skede bedöma och välja ut den information som bedöms vara av vikt för ärendet är samma förfarande som idag. Skillnaden är att en större informationsmängd kommer att vidarebehandlas genom inspelning och transkribering än vad som är fallet vid manuella anteckningar.

Idén med Klang AI är att sällningen av relevant information sker på ett mer strukturerat och likartat sätt genom transkriberingen och sammanfattningen av AI. När olika handläggare hade antecknat olika mycket under samtal med klienterna så kommer Klang AI i transkriberingen alltid att antecknar allt som sägs. Transkriberingen och sammanfattningen kommer vara ett hjälpmedel i ärendets beredning genom en osjälvständig handling i form av ett utkast till en slutlig handling. Syftet är att ge handläggaren ett bättre och mer rättvisande underlag inför sitt slutgiltiga urval av relevant informationen till den tjänsteanteckning som slutligen ska biläggas ärendet eller beslutet och sedan bevaras.

¹⁷ Se Öman, Dataskyddsförordningen (1 juli 2023, Juno) kommentaren till artikel 5.1 b i dataskyddsförordningen.

¹⁸ Se artikel 5.1 c i dataskyddsförordningen.

¹⁹ Se Öman, Dataskyddsförordningen (1 juli 2023, Juno) kommentaren till artikel 5.1 c i dataskyddsförordningen.

Oavsett vilken metod som används, AI eller manuella anteckningar, så bedöms inte gå att styra precis vilken information som ett sådant hjälpmedel eller en sådan osjälvständig handling kommer att innehålla. Själva insamlingen av uppgifter genom inspelning och transkribering bedöms mot denna bakgrund i sig inte stå i strid med principen om uppgiftsminimering. Det rekommenderas emellertid att personuppgiftsansvarig säkerställer uppgiftsminimering i alla led där det är möjligt för att minska sådana risker som följer med inspelning av information.

Principen om lagringsminimering

Personuppgifter får förvaras bara så länge det är nödvändigt med hänsyn till ändamålen för behandlingen av personuppgifterna.²⁰ Därefter måste personuppgifterna raderas (eller avidentifieras). Det är således ändamålen för behandlingen av personuppgifterna som avgör hur länge personuppgifterna får bevaras i identifierbart skick.²¹

Inspelningen och transkriberingen kommer alltid att innehålla fler uppgifter än vad som behövs för utredningen av ett ärende, det vill säga i förhållande till ändamålet. Efter att Klang AI sammanfattat materialet till anteckning som handläggaren kommer att arbeta vidare med återstår inspelning och transkribering som inte längre behövs för ändamålet. Dessa kommer att raderas genom automatisk gallring i systemet varje fredag kväll för sådant material som är äldre än 48 timmar. Den begränsade lagringstiden för inspelning och transkribering bedöms inte stå i strid med principen om lagringsminimering.

Rättslig grund

Viken rättslig grund som kan vara tillämplig är beroende av vilken process behandlingen sker inom, t.ex. när den registrerade söker ekonomiskt bistånd enligt SoL är den rättsliga grunden myndighetsutövning, om det rör sig om en ansökan om feriepraktikplats är den rättsliga grunden allmänt intresse osv.

För samtliga rättsliga grunder utom samtycke krävs dessutom att behandlingen ska vara *nödvändig*.

Nödvändighet

Enligt skäl 39 bör personuppgifter bara behandlas om syftet med behandlingen inte rimligen kan uppnås genom andra medel. Nödvändighetskravet ska prövas tillsammans med principen om uppgiftsminimering.²²

²⁰ Se artikel 5.1 e i dataskyddsförordningen.

²¹ Se Öman, Dataskyddsförordningen (1 juli 2023, Juno) kommentaren till artikel 5.1 e i dataskyddsförordningen.

²² Nödvändighetskravet i dataskyddsdirektivet (föregångare till dataskyddsförordningen) skulle prövas tillsammans med principen om uppgiftsminimering enligt EU-domstolens dom av den 11 december 2019, Asociația de Proprietari bloc M5A-ScaraA, [C-708/18](#), punkt 48. För dataskyddsförordningens del se dom av den 4 juli 2023, Meta Platforms m.fl., C-252/21 punkt 109.

Vad nödvändighetskravet närmre innebär är inte helt klart. De flesta arbetsuppgifter kan rent faktiskt utföras manuellt utan sådan behandling av personuppgifter som omfattas av dataskyddsförordningen även om det kostar mycket mer och tar betydligt längre tid än att behandla personuppgifterna på automatiserad väg. En personuppgift lär vara nödvändig att behandla för ett visst ändamål om ändamålet inte kan realiseras om inte personuppgiften får användas.²³ Enligt EU-domstolen krävs det att det intresse som eftersträvas med behandlingen av personuppgifterna inte rimligen kan uppnås på ett lika effektivt sätt genom andra medel som är mindre ingripande i de registrerades grundläggande fri- och rättigheter.²⁴

Att bedöma vad som är "nödvändigt" innebär en kombinerad, faktabaserad bedömning av behandlingen "för det mål som åsyftas och av huruvida det är mindre integritetskränkande jämfört med andra alternativ för hur man uppnår samma mål".²⁵ Om det finns realistiska, mindre integritetskränkande alternativ är behandlingen inte "nödvändig".²⁶

Integritetsskyddsmyndigheten uttalar att uttrycket "nödvändig" inte samma betydelse inom dataskyddet som i dagligt tal. De uttalar vidare att:

Även om ett avtal skulle kunna fullgöras eller en uppgift skulle kunna utföras utan att personuppgifter behandlas på ett visst sätt, så kan behandlingen anses vara nödvändig och därmed tillåten om den leder till effektivitetsvinster.

Men om en arbetsuppgift kan utföras nästan lika enkelt och billigt utan att personuppgifter behandlas, så är det inte nödvändigt att behandla personuppgifterna i den här bemärkelsen. Det kanske går nästan lika bra att använda anonyma uppgifter.

Myndigheter och företag skulle i teorin kunna bedriva sin verksamhet och utföra sina uppgifter manuellt, utan att behandla personuppgifter automatiskt. Det är dock inte ett

²³ SOU 1999:109 s. 156.

²⁴ Dom av den 4 juli 2023, Meta Platforms m.fl., [C-252/21](#) punkt 108, dom av den 22 juni 2021, Latvijas Republikas Saeima, [C-439/19](#) punkt 110, och dom av den 11 december 2019, Asociația de Proprietari bloc M5A-ScaraA, [C-708/18](#) punkt 47.

²⁵ Se EDPBs verktyglåda: Assessing the Necessity of Measures that Limit the Fundamental Right to the Protection of Personal Data s. 5.

²⁶ I Schecke-målet ansåg EU-domstolen att den lagstiftande församlingen, när den undersökte om det var nödvändigt att behandla personuppgifter, var tvungen att ta hänsyn till alternativa, mindre integritetskränkande åtgärder. EU-domstolen, dom av den 9 november 2010, förenade målen C-92/09 och C-93/09, EU:C:2010:662, Volker und Markus Schecke GbR och Nartmut Eifert mot Land Hessen. Detta upprepades av EU-domstolen i målet Rīgas, där domstolen noterade att "beträffande villkoret att behandlingen av uppgifterna ska vara nödvändig erinrar domstolen om att undantag från och begränsningar av skyddet för personuppgifter ska inskränkas till vad som är absolut nödvändigt". EU-domstolen, dom av den 4 maj 2017, C-1 3/16, EU:C:2017:336, Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Kārtības policijas pārvalde mot Rīgas pašvaldības SIA "Rīgas satiksme", punkt 30. Ett strikt nödvändighetstest krävs för eventuella begränsningar av utövandet av rätten till integritetsskydd och skydd av personuppgifter med avseende på behandlingen av personuppgifter; se EDPS verktyglåda: Assessing the Necessity of Measures that Limit the Fundamental Right to the Protection of Personal Data, s. 7.

realistiskt alternativ. Att använda tekniska hjälpmedel, och därmed behandla personuppgifter automatiskt, anses i dag mer eller mindre nödvändigt.²⁷

Vi har genomgående i detta PM använt ändamålet ansökan om ekonomiskt bistånd som exempel. Nödvändigheten i användningen av Klang AI bedöms således i förhållande till detta ändamål och resonemanget får sedan appliceras på övriga ändamål som finns i förvaltningarna.

Att använda AI för att spela in samtalen och få en transkribering och sammanfattning kan eventuellt innebära en viss effektivisering av utredningen och därmed kostnadsbesparing. Inspelningen, transkriberingen och sammanfattning kommer dock sannolikt vara mer omfattande än de anteckningar som handläggaren hade tagit manuellt, varför det därmed också blir ett större material att gå igenom och hantera. Det krävs också att handläggaren säkerställer att sammanfattningen är rättvisande och sedan upprättar anteckningen eller för in den på ett korrekt vis i utredningen. Det kvarstår alltså en inte obetydlig manuell hantering.

Effektivitetsvinster är inte det primära syftet med att använda Klang AI även om förhoppningen är att sådana vinster ska uppstå över tid. Inspelningen, transkriberingen och den sammanfattning som Klang AI levererar avser också bidra till en mer rättssäker handläggning då dokumentationen inte blir lika beroende av respektive handläggares anteckningar.

Bedömningsunderlaget innehåller i dagsläget inte någon utredning kring vilka skillnader i objektivitet och kvalitet som eventuellt finns i handläggningen av berörda ärendetyper idag och som således potentiellt skulle kunna avhjälpas genom införandet av Klang AI. Det står därmed inte helt klart i nuvarande utredning att de vinster som införandet av Klang AI medför är sådana att användningen kan bedömas nödvändig för myndighetsutövningen/handläggning av ekonomiskt bistånd.

Det är vidare en väsentlig del i bedömningen av om behandlingsåtgärden är nödvändig att bedöma om ändamålet kan uppnås på ett mindre integritetskränkande vis. I vårt exempel får därför följande beaktas. En klient som ansöker om ekonomiskt bistånd är i en utsatt situation där hen är beroende av samhällets hjälp för sin försörjning. För att bedöma om personen har rätt till ekonomiskt bistånd krävs att sökande delar med sig av information av såväl integritetskänslig som känslig natur. Ekonomiskt bistånd är det slutliga skyddsnät som finns för individer som saknar försörjning. Personen är alltså utan reell möjlighet att avstå från att söka ekonomiskt bistånd. Omständigheterna och innehållet i samtalen gör att klienten, den registrerade, sannolikt kan uppleva en inspelning av samtalet som mycket integritetskänsligt samtidigt som hen befinner sig i ett sådant förhållande till tjänstepersonen att det kan vara svårt att avböja inspelning. Vid bedömningen av risken för den registrerade och därmed för känsligheten får också vägas in att det faktum att existensen av inspelning och transkribering ökar riskerna för att obehöriga tar del av innehållet i samtalet. Hantering av själva riskerna emellertid inte en del av detta PM.

²⁷ <https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/det-har-galler-enligt-gdpr/rattslig-grund/>

Med hänsyn till att det åtminstone i ärenden gällande ekonomiskt bistånd, och sannolikt även andra ärendetyper inom socialtjänstens verksamhet ingår mycket känslig information, och då det gäller en kategori av registrerade som är mycket utsatta och i beroendeställning till personuppgiftsansvarig, får inspelningen av samtal således anses utgöra ett stort integritetsintrång. Det kan alltså inte uteslutas att det finns realistiska, mindre integritetskränkande alternativ att uppnå samma ändamål så som att handläggaren själv antecknar viktig information som framkommer under mötet.

Ovanstående exempel belyser det faktum att när det gäller rättslig grund och nödvändighet det är av stor betydelse att personuppgiftsansvarig tar fram ett gott beslutsunderlag som påvisa att det finns sådana vinster med den avsedda behandlingsåtgärden att det kan anses utgöra den typ av effektivisering som kan accepteras, och på ett övertygande vis argumenterar för varför det inte går att uppnå samma ändamål på ett annat mindre integritetsingripande vis.

Sammanfattningsvis är bedömningen att den rättsliga grunden följer av den process/det ändamål vari personuppgifter behandlas och där Klang AI är tänkt att tillämpas. Personuppgiftsansvarig uppmanas, särskilt med hänsyn till karaktären av uppgifter och kategorierna av registrerade, att noga motivera på vilket sätt användningen av Klang AI är nödvändig för att uppnå ändamålet, och varför det inte finns alternativa mindre integritetskänsliga sätt att genomföra behandlingen på.

Kort om SoLPuL²⁸ och SoLPuLF²⁹ och dokumentationsskyldighet

SoLPuL och SolPuf

Personuppgifter får behandlas bara om behandlingen är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras.³⁰ Av bestämmelsen följer att samtliga kategorier av personuppgifter i och för sig får behandlas, om behandling är nödvändig för att arbetsuppgifter inom socialtjänsten ska kunna utföras. Denna bestämmelse utgör ett förtydligande av principen om uppgiftsminimering i dataskyddsförordningen. Någon uttömmande reglering av för vilka ändamål personuppgifter får behandlas inom socialtjänsten görs inte.³¹

I 11 § SoLPuL bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om de begränsningar som kan vara nödvändiga. I SoLPuLF finns sådana närmre föreskrifter. Där preciseras för vilka ändamål personuppgifter får hanteras i 12 § när det gäller kommuner. Handläggning av ärenden om bistånd omfattas exempelvis av 12 § 1 p.

²⁸ Lag (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

²⁹ Förordning (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

³⁰ 6 § 1 st. SoLPuL.

³¹ Se Värmon, Lag om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten (28 februari 2024, JPinfonet) kommentaren till 6 §.

Dokumentationsskyldighet

Det finns omfattande dokumentationsskyldighet avseende socialtjänstens arbetsområde. Frågan regleras bl.a. i förvaltningslagen³², socialtjänstlagen³³, SoLPuL och SoLPuLF³⁴, och i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS.³⁵ Dokumentationsskyldigheten är aktuell när handläggaren skriver sin tjänsteanteckning som också blir en allmän handling. Dokumentationsskyldigheten gäller inte för transkriberingen (som är ett hjälpmedel i ärendets beredning eller en osjälvständig handling i form av ett utkast till en slutlig handling) eller inspelningen (som är en minnesanteckning). Det bedöms därför inte relevant att närmare utreda kraven på dokumentationsskyldighet i detta PM.

Katarina Hillertz, dataskyddsjurist

³² Förvaltningslag (2017:900).

³³ Socialtjänstlag (2001:453).

³⁴ Förordning (2001:637) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten.

³⁵ SOSFS 2014:5.